

BERGARA-KO AZITECHE

JAKINTSU DUIKINTAR ERREGEZKOA

ITZAURREA

GURE ama maite Gipuzkoa geyena onratzen duten alaba edo erri-
yetako bat Bergara da. Era askotara goratzen du Bergara ala-
bak bere ta gu guzizon ama laztan Gipuzkoa, ta ez guchiyena gora-
tzen ez du, dadukan Erregezko Aziteche jakintsu duikintarrarekin. Lore
eder eta izar distiatzalle batek gure begiyak beraganatzen dituzten beze-
la, Ikaseche ona duban erri batek ere erakaztzen ditu bertara askoren
oñak eta beste geyagoren gogoeta. ¿Zergatik bestela Atenas batek, kon-
turako, ta Alejandriak denbora zarzarretan, ta Koinbra ta Salamankak
geroenean añ ots eta aomen aundipa izan zuten? Ez beste erri asko ba-
ñon zabalagoak edota ederragoak ziralako, bada etziraden; baizik Ikase-
che jakintsu aundi bana izan zituztelako. Bergarak ere, bai aomen ta
bullarik aundiyena izandu zuban ta du, Kondairan beintzat, bere Daki-
regi chit on ta jakintsubagatik. ¡Ez bazan Españan, ta lana pranko Er-
bestetan ere, Bergaran bezelako beste Dakiregi bat! Karlos irugarrenak
ara zer izen onragarriya eman zion: «Bergara-ko Aziteche Dierritar
Erregezkoa» edo andigitarra.

Arazoyarekin beraz gure Diputaziyo jaun chit bitore ta goitubak
nai du, gogora dezagula erri orretako Eskola nagusi jakintsuba otsan-
ditzen dituban ezkerok onek asko, Kondairan beñepeñ bai, Bergara
aurrena, onen ama Gipuzkoa urrena, ta España guziya azkenik, era-
kartzen dubala gugana, lore eder ta izar distiatzallearen antzera, mun
duko askoren arritasuna.

Orra begichetadu nik artu dedan lana, bereala egitera noana al de-
dan ondoen ta garbiyena.

1

JESUITECHEA

Jenoba-ko andrandi Magdalena Zenturion zeritzayonak, milla bost-eun ta larogeita amairugarren urtean, edota orañ irureun ta amabi urte, biyotza on ta opatsubaz Jesuiteche bat ondekidatu zuban Bergaran, agintzen zubalarik bete zitzatela Loyola-ko Ignazio santubaren semeak, eche orretan, jesuitatzari dagozkan lanak. Pozik artu ziyoten jesuitak andrandi ondekidariyari onek eragindako bizileku egokiya, etzedukate-laku artean besterik gure lurbira onetan. Berarizko iru maišu ipiñi ta erakusten zuten jesuitak beren eche orretan latiña, doairik ordea, joa-ten ziradela bertara Gipuzkoa-ko erriyetatik berreuntaraño mutill, gu-chi goitik-beitik, urteoro. Ona bada emen Bergarak lenbiziko izan zu-ban Dakiregiya, denborakin Aziteche guziz ospatsuba izan bear zubana, gerošeagoan esango dedanez.

Eun ta irurogeita amalau urtean egon ziraden jesuitak Bergara-ko beren eche onetan, au da, Errege Karlos irugarrenak milla zaspireun ta irurogeita zaspigarren urtean lege chit zorrotz batez España-ko je-suita guziyak bota zituban arte. Orduban gabetik-goizera edota ogeita lau ordu barruban aldegin bear izan zuten gauza guziyak beren eche-etan utzirik.

II

ASIERA

Munibe ta Idiakez-ko On Franzisko Jabier, Peñaflorida-ko kon-diak, neke ta alegiñ askokin ondekidatu zuban euskaldunen arteko Lagunkida bat, era guziyetako ongarriyak Euskal-erriyari ekarri bear zigozkana. Lagunkida euskaldun au ontzat emana zedukaten, Gipuz-koa-ko Diputaziyoak aurrena milla zaspireun ta irurogeita laugarren urteko Batzar aundiyetan, ta Errege Karlos irugarrenak ere bai urrengo urteku Jorraillan.

Igerririk zegoan ordea Kondia alperrik izango ziradela, edo asko gu-chigo ez, Lagunkidaren alegiñak, gazteriya zegoan bañon obeto azitzen ez bazan; ta orregatik nai zuban bere lagun ta adiskideak begiratu ze-yoten gai oni, ez bakarrik aundiyenari bezela, baizikan bear-bearrena ta bakarra balitz bezelašen. Esaten zubana egin ere zuban kondiak bere

sinismen edo iritziya sarrazitzeagatik guziyai. Bere seme Munibe-ko Antonio jauna, baitaere Egia-ko Jabier jauna, biraldu zituban Paris-era ikasi zitzaten bertan Izaki-ko jakindeak; eta ibilli zitezen gero, oyek ondo ikastea, Alemaniyan, ta Menaskintza, Metailkintza ta Meatzkin-tza ondoen erakusten diran lurbiretan, jakintza oyek diradelako bearrrenak Euskal-erriyan.

Bazekiyan ere Kondiak etzala oraindik asko erbestera joatea izentatu diraden jakintzak ikastera, baizikan emen, gure lurbiran, sarrazi bear zaiztela euskaldunai. Guretararak, ikusteagatik, erbestetara joateak alabaña kalte ta oker asko dakazki edota ekarri ditzake: guchiyena beintzat oztu litezke gure Lurbira-rako maitetasunian, utzi litzakete guretarren oitza ta oitura onak eta artu beste aldera arrotzen sinismen gaizto ta galgiroak. Au guziya ta geyago ikusirik Kondiak bere buru ernai ta argiarekin, nai zukean Euskal-erriyan bertan sustraitu zedilla. Jakinde ta Ekiñarte guziyen erakasdea ta gure azkuntza ere alde guziyetara obetu zedilla.

Beragatikan gure Konde jaunaren amets urreztatuba zan Aziteche guziz on dierritarra izatea. Beste izketarik etzuban, orretan ari zan beti, gayaren beartasun aundiya sinisterazo zuban arteraño. Garaitu azkenik zalltasun guziyak, urratu eragozketak, eta egiñeratu zuban Bergara-ko Dakiregi bitorea, dierrri guziyak dunduriatzen zubala. Milla zazpireun ta irurogeita bederatzigarren urteko Jorraillaren ogeita bederatzian utzi ziyoten bere nayera goyan esan dedan Jesuitechek izana, ipiñi zezan ainbeste egarri eman ziyon Dakiregi edo Azitechea. Gauzak bear zan erara prestaturik milla zazpireun ta irurogeita amaseigarren urtean ondekidatu zan Ikaseche aundi ta ospatsuba.

(Amaituko da.)

BLAS PRADÉRE Y ARRUTI

BERGARA-KO AZITECHE

JAKINTSU DUIKINTAR ERREGEZKOA

(Amaya.)

III

ERAKASDEA

Bergara-ko Dakiregiya izandu da, beste Ikaseche guziyak bañon lenago, Menaskintza ta Metailkintza erakutsi zitubana, ematen zitubala orretarako irugarren Karlos Errege opatsubak urteko ogeita amar milla erreal erakusleen saritzat, sei milla menaskintzako ta metailkintzako lanetarako, ta iru milla meatzkintzako kabineta bat egiñeratu ta esku-bitzeko. Baitaere iritaraudeko Onzurtea iñun bañon lenago erakusten zan Bergara-ko Azitechean.

Aitatu ditudan gayaz gañera, erakusten ziran ere orañ esango ditudan beste asko: mutillchoentzako liburu chikiyak; erdarazko ta latinezko Itzekinda; itzkera frantsesa, italianoa ta inglesa; Izkinde ta Biur sakindea; Meizetakindea, Egokindea ta Zileikindea; Luziazalda, Kondaira ta Erakindea-ren lenmenak; Izetakinde ta izakiaren Kondaira; Kopurokinde edo Aritmerika, Aljebrea, Neurtakinda ta Iraurkinde; Pisukindea ta Urtastunea; Boillosa ta Izarkindea-ren lenmenak; Ziamartea ta uriku Echakintza; Iritaraudea ta Lege irigokiak. Dakiregiya-ren barruban bizitzen ziran ikasleak zituzten gañera danza, iskilimia, otsakinda ta abekarian ibiltzea, bañon ez nolanai, ezpada guzirako maisu onakin.

Denbora berean erakusteri zitzayen dakiregitarrai biotzberak izaten, modestitsubak, piskaseak eta lurbiraren maitatzalleak. España guziyan, Bergara-ko Eskola aundiak erakutsi zuban lenbizi zuzentasun ta bertutea jakintza ta ekinarteakin batera. ¡Alako maisubak zituban ordea, Peñafiorida-ko konde ta bere Lagunkida-ri eskerrak! Egokintsu ta on-

kiyak, begiratu ta pizkorrak, eta guziyaren gañean gogo ta zelotik aundi-yenekoak, Aziteche ta bertako ikasleen prochurako Dakiregiya-ren gobernuba zedukaten zuzendari ta lagunak, maisuben erara, gizon pres-tu ta egokiyak ziraden. Arritzekoa ez da berak Bergara-ko Eskola aundi-yaren aomena baztar guziyetara zabaldu, ta bertara bazetozen ikas-leak, España-ren lau ertzetatik ezeze, Amerika-tik ere bai. Len alabaña Franzia-ko ta Erbestetako ikasechetara baizijoazen. ¡Olagara milla Pe-ñaflorida-ko konde ta Lagunkida Euskaldunari egin zuten mesede izu-garriyagtik Bergara-ko Azitechea ondekidatubarekin!

IV

GORA-BEERAK

Gauz onak iraupen guchi oi dute, ta alaere Bergara-ko Dakiregiya gerota obeto joan oi zan pranko denboran, gora-beera batzuben artean bazan ere, orañ ikusiko degunez laburkiro.

Dakiregiya ondekidatu zanetik urte batera, edota milla zazpireun ta irurogeita amazpigarrenean, Errege Karlos irugarrenak ara zer izen gogoangarri ta ederra ezarri nai izan ziyon: *Bergara-ko Aziteche dierritar erregezkua edo andigitarra.*

Geroenean berriz, au da, milla zazpireun ta larogeita zazpigarren urtean edota ill bear zuban aurrekoan, Karlos orrek berak erabaki zu-ban Bergara-ko Azitechean irabazten ziran artikasdeko urteak noranai-ko onak izan zitezela, nun nai legezkotzat ezagutu bear ziradela, baita-ere España-ko Ikasecherik goikoenetan erozer burubide jarraitzeko ba-liozak izan bear zutela.

Andik urte guchira, au da, milla zazpireun ta larogeita amairuga-rran urtean, jarririk Franzian dieronde edo errepublika ta sorturik orduban España-kiko guda, doakabea guretzako, Bergara-ko Azitechea bitartean lo egondu zan, edota ezeren aurrerapenik gabe. Artzen zuba-la ordea gero Azitechea-ren arteztea Lardizabal ta Uribe-ko Migel jaun argiyak, bereala zan lengo oñean Dakiregi bergarra.

Baitaere francesakiko bigarren gudak eta karlistakikoak galerazi zu-ten, ez guchire, Bergara-ko Azitechea-ren berreginza, bañon denbora asko gabe gendukagun berriro ospatsuba España guziyan. Milla zortzi-reun ta berrogeita laugarren urtean Madrid-ko Gobernubak goratu zu-ban bigarren mallako Ikaseche aundiyetakora. Andik sei urtera, edota

milla zortzireun ta berrogeita amargarrenean, Gobernu berak, España-ko iru Eskola duikintarretako bat gure Azitechean ipiñi zuban. Eta andik urte betera are geyago jaso zuban egiten zubala bera «Erregezko Aziteche jakintsu duikintarra».

Or bada esan itz guchitan zer eta zeñ aomen aundikoa izandu dan, gora-beera batzuben tartean diradela, Bergara-ko Aziteche andigitarra. Egiya da azkeneko urte pilla oyetan ez dubala doakabero Madrid-ko Gobernubaren lengo laguntasunik; bai ordea badiu erakusle bertutetsu ta bikañak; baitaere ditu kabineta ederrak oslankai ta chucheri polit eta egoki askokin.

Gure egunetako gertaeraz itzegitea neri bañon geyago dagokiyotelako urrengo gizaldikoai, ez noa beste gauzarik esatea erabilli dedan gai orrezaz.

BUKAERA

Paper mutur batzubetan esateko, naikoa uste det esan dedala artu noan gai onragarri ta gogoangarriyaz. *Onragarriya*, bai, ikusi degunez, bergararentzat aurrena, gipuzkoatar guziyontzat urrena, ta españolantzat ere azkenik. Gogoangarriya, gure aurrekoen alegiñ, neke azañak aztutzeoak ez diradelako, ta bai idurikatu bear ditugunak gure ondorengoan prochurako.

Ikasi dezagun bada gure asabetatik euskaldunok benaz alkarturik gauz aundiyak egiten Euskal-erriya-ren zorionerako. Au da, ta ez besterik, beeko ziazkutzallearen gogoa.

BLAS PRADÉRE Y ARRUTI

